

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: „Dialog na temat społeczeństwa obywatelskiego między UE a krajami kandydującymi”

COM (2005) 290 końcowy

(2006/C 28/22)

Dnia 29 czerwca 2005 r. Komisja Europejska, działając na podstawie art. 262 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wspomnianej powyżej.

Sekcja ds. Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 10 października 2005 r. Sprawozdawcą był **Antonello PEZZINI**.

Na 421. sesji plenarnej w dniach 26-27 października 2005 r. (posiedzenie z dnia 27 października 2005 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 99 do 5, przy 9 głosach wstrzymujących się, przyjął następującą opinię:

1. Streszczenie komunikatu

1.1 Doświadczenie wyniesione z przeprowadzonych do tej pory rozszerzeń mówi nam, że obywatele byli niedoinformowani i źle przygotowani w okresie je poprzedzającym. W świetle przyszłych działań Unii Europejskiej należy rozwinąć dialog ze społeczeństwem obywatelskim, czyli tzw. trzeci filar ⁽¹⁾.

1.2 Rozwijanie dialogu między społeczeństwami obywatelskimi musi wiązać się z dążeniem do następujących celów:

- do wzmocnienia kontaktów i wymiany doświadczeń między wszystkimi sektorami społeczeństwa obywatelskiego Państw Członkowskich i krajów kandydujących;
- do pogłębienia w Unii Europejskiej wiedzy na temat krajów kandydujących i zrozumienia zwłaszcza ich kultury i historii w celu nadania przejrzystości możliwościom i wyzwaniom związanym z przyszłymi rozszerzeniami;
- do pogłębienia w krajach kandydujących wiedzy na temat Unii Europejskiej i zrozumienia zwłaszcza wartości, na których się ona opiera, jej funkcjonowania i polityki;
- pojęcie społeczeństwa obywatelskiego zostało zdefiniowane na różne sposoby. Komisja opowiada się za najszerszą i najbardziej otwartą definicją, przywołując w tym kontekście definicję zaproponowaną przez EKES: „wszelkie struktury organizacyjne, których członkowie mają cele i obowiązki leżące w ogólnym interesie wszystkich i działają jako mediatorzy między władzami publicznymi i obywatelami” ⁽²⁾.

1.3 Komisja przedstawia w zarysie ramy strategiczne, które przewidują wzmocnienie obecnych działań, m.in. dziesięcioletniego doświadczenia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, oraz nowe działania wzmacniające i pogłębiające obecny proces.

1.3.1 Wśród działań, które należy rozwinąć w Chorwacji i Turcji, wymienia się następujące programy: Sokrates, Leonardo, Młodzież, jak też akcje Jean Monnet, Marie Curie oraz Kultura i Media. Oczekuje się również na wprowadzenie programu skierowanego do organizacji pozarządowych i innych organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

1.3.2 Co się tyczy przyszłych działań, chociaż w komunikacie podkreśla się, że to społeczeństwo obywatelskie w oparciu o swoje doświadczenie będzie opracowywać nowe programy, to przedstawia się szeroki wachlarz propozycji i zaleca realizować:

- długoterminowe partnerstwo między organizacjami pozarządowymi, partnerami społecznymi a organizacjami zawodowymi, które będzie mogło skorzystać z funduszy wspólnotowych;
- ścisłe kontakty między organizacjami zajmującymi się obroną praw kobiet,
- utworzenie rady ds. przedsiębiorczości UE-Turcja,
- nowe projekty twinningu między społecznościami lokalnymi,
- wymianę młodzieży, wymiany uniwersyteckie i zawodowe,
- wymianę kulturalną,
- większy udział we wspólnotowych programach z dziedziny kultury i mediów,
- lepsze kształcenie językowe,
- zachęcanie do debat publicznych, zwłaszcza internetowych,
- wymiany doświadczeń i działania podnoszące świadomość dziennikarzy,
- dialog między kościołami i religiami.

1.3.3 Tam, gdzie stosuje się procedury wizowe, należy je uprościć i przyznawać wize w krótszym terminie.

⁽¹⁾ Pierwszy filar to reforma polityczna, drugi - negocjacje akcesyjne, a trzeci - dialog między społeczeństwami obywatelskimi.

⁽²⁾ Partnerzy społeczni (związki zawodowe i organizacje pracodawców); w szerokim sensie organizacje reprezentujące podmioty gospodarcze i społeczne (np. stowarzyszenia konsumentów), organizacje pozarządowe, organizacje obywatelskie (np. stowarzyszenia rodzinne i młodzieżowe), wspólnoty religijne i środki masowego przekazu, izby handlowe.

1.4 W celu realizacji przewidzianych działań w dziedzinie dialogu społecznego przewiduje się zainwestowanie ok. 40 mln euro. Kwota ta, zdaniem EKES-u, jest raczej skromna.

2. Uwagi

2.1 Tytuł dokumentu Komisji pozwala domyślać się, że chodzi o dialog z wszystkimi krajami kandydackimi, jednak faktycznie, z wyjątkiem pobieżnej wzmianki o Chorwacji, treść komunikatu dotyczy niemal wyłącznie Turcji.

2.2 Zdaniem EKES-u byłoby użyteczne rozwinąć ten temat także w odniesieniu do Chorwacji, Serbii i Bałkanów Zachodnich⁽³⁾.

2.3 Turcja zajmuje ważne miejsce na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego, wchodzi zatem w zakres polityki euro-śroziemnomorskiej. Byłoby stosowne, gdyby Komisja wyjaśniła charakterystykę i specyfikę tej podwójnej roli.

2.4 Od lat 90. pracownicy i przedsiębiorcy z krajów kandydackich byli stowarzyszeni z europejskimi organami przedstawicielskimi (ETUC; UNICE; UEAPME, EUROCHAMBRE) i uczestniczyli w różnych fazach dialogu społecznego; Turcja wyróżniła się w szczególności swoim zaangażowaniem i obecnością. Zdaniem EKES-u należałoby przeprowadzić refleksję nad reperkusjami, jakie zaangażowanie to i doświadczenia miały na związki zawodowe i przedsiębiorców działających w Turcji.

2.5 Dialog społeczny, pomyślany jako dialog prowadzący do przygotowania negocjacji akcesyjnych, odgrywa znaczącą rolę w prawnym dorobku wspólnotowym i strategiach wspólnotowych i nie może podlegać improwizacji. Zdaniem EKES-u Komisja powinna na to zwrócić szczególną uwagę, tak aby nieustannie włączane były wszystkie organy przedstawicielskie.

2.5.1 W Turcji istnieje wiele fundacji i organizacji kulturalnych, w których działaniach w dużym stopniu uczestniczy młodzież. Według EKES-u, te stowarzyszenia kulturalne mogłyby stanowić idealną okazję do zgłębienia wspólnej problematyki i wskazania najbardziej właściwych instrumentów pobudzających rozwój społeczeństwa.

2.5.2 Należałoby również promować i wspierać twinning pomiędzy społecznościami lokalnymi, uniwersytetami i ośrodkami kształcenia, jako że ich zaletą jest to, że pozwalają dzielić się doświadczeniami i zachęcają uczestników społeczeństwa obywatelskiego do oceny różnych sposobów interpretacji i rozwiązywania problemów kulturowych, społecznych i gospodarczych.

2.6 Żeby móc uzyskać konkretne rezultaty, należałoby za pomocą odpowiednich instrumentów zachęcić przedstawicieli krajów kandydackich do udziału w pracach DG ds. Zatrudnienia i Spraw Społecznych i organizacji przedstawicielskich działających na szczeblu unijnym.

2.7 Należałoby także sprzyjać i wspierać współpracę między różnymi kościołami, zwłaszcza chrześcijańskimi i islamskimi.

2.8 Tak samo należałoby na wszelkie sposoby pogłębić dialog na temat różnych form kultury.

2.9 Jeśli chodzi o program dotyczący organizacji pozarządowych, który wkrótce ma zostać opublikowany przez Komisję, EKES życzyłby sobie, aby zawarte w nim zostały konkretne i użyteczne propozycje konstruktywnej wymiany doświadczeń.

3. Działania podjęte przez EKES

3.1 W ścisłej współpracy z Komisją, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny utworzył od 1995 r. szereg wspólnych komitetów konsultacyjnych (WKK) ze wszystkimi krajami kandydującymi, w tym z Turcją.

3.2 Powołano do życia także WKK z krajami AKP (Afryka, Karaiby i Pacyfik). Stanowi on dziś punkt odniesienia dla Komisji, jeśli chodzi o zastosowanie porozumienia z Cotonou i administrowanie umowami o partnerstwie gospodarczym.

3.3 EKES założył również Komitet Monitorujący ds. Ameryki Łacińskiej odpowiedzialny za wspieranie rozwoju organizacji społeczno-gospodarczych w krajach Ameryki Łacińskiej, ułatwianie udziału tych organizacji w bieżących procesach integracji regionalnej (w Ameryce Środkowej, Wspólnocie Andyjskiej i Mercosurze) i dbanie o to, by obecnie obowiązujące bądź właśnie negocjowane porozumienia o stowarzyszeniu podlegały monitoringowi.

3.4 By wspomóc Komisję w realizacji polityki społecznej i gospodarczej ukierunkowanej na południowe wybrzeże Morza Śródziemnego, w drugiej połowie lat 90. powołano wewnątrz EKES-u Komitet ds. Euromedu.

3.4.1 Obrady okrągłego stołu UE-Indie oraz agenda transatlantycka umożliwiły Unii Europejskiej zwiększenie na świecie swej zauważalności jako organizacji społeczno-kulturalnej.

3.5 W roku 2004 utworzono grupę kontaktową ds. Bałkanów Zachodnich, której zadaniem jest wspieranie współpracy między EKES-em a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego Bałkanów Zachodnich, w tym z krajowymi radami ekonomiczno-społecznymi⁽⁴⁾, tak aby pomóc społeczeństwu obywatelskiemu krajów Bałkanów Zachodnich w umacnianiu integracji z Unią Europejską, a w końcu także członkostwa w Unii.

3.5.1 EKES zainteresował się południowo-wschodnią Europą, przygotowując:

— raport informacyjny w sprawie stosunków między Unią a niektórymi krajami południowo-wschodniej Europy⁽⁵⁾;

— opinię z inicjatywy własnej w sprawie rozwoju zasobów ludzkich na Bałkanach Zachodnich⁽⁶⁾;

⁽³⁾ Przez Bałkany Zachodnie rozumie się zazwyczaj terytorium byłej Jugosławii (z wyjątkiem Słowenii) i Albanii, tj. składają się na nie Chorwacja, Bośnia Hercegowina, Serbia, Czarnogóra (w tym Kosowo), była jugosłowiańska republika Macedonii oraz Albania.

⁽⁴⁾ Chorwacja i Czarnogóra utworzyły rady ekonomiczno-społeczne.

⁽⁵⁾ Raport informacyjny CESE 1025/98 fin, sprawozdawca: Georgios Sklavounos.

⁽⁶⁾ Opinia EKES-u, sprawozdawca: Georgios Sklavounos, Dz.U. C 193 z 10.7.2001 r., s. 99.

- opinię z inicjatywy własnej w sprawie: „O większe uczestnictwo organizacji społeczeństwa obywatelskiego południowo-wschodniej Europy. Minione doświadczenia i przyszłe wyzwania”⁽⁷⁾;
- opinię rozpoznawczą w sprawie roli społeczeństwa obywatelskiego w ramach nowej strategii na rzecz Bałkanów Zachodnich⁽⁸⁾;
- kandydaturę Chorwacji do członkostwa w Unii⁽⁹⁾.

3.5.2 Komitet przyjął także opinie z inicjatywy własnej w sprawie Bułgarii, Rumunii i Chorwacji.

3.5.3 EKES wydał już dwie częściowe oceny europejskiej polityki sąsiedztwa⁽¹⁰⁾, obecnie zaś opracowuje opinię rozpoznawczą na ten sam temat⁽¹¹⁾.

3.6 W przeciwieństwie do innych komitetów, które przewidywały uczestnictwo 6 lub 9 członków EKES-u (2 lub 3 z każdej grupy), Wspólny Komitet Konsultacyjny UE-Turcja powstał przy udziale 18 członków EKES-u i 18 członków tureckich. Podwójna liczba członków uzasadniona była wielkością tego kraju oraz złożonością problemów, które mogą wynikać z faktu, że jest to pierwszy kraj muzułmański składający wniosek o przyłączenie się do Unii Europejskiej.

3.6.1 Wspólny Komitet Konsultacyjny UE-Turcja to organ paritetowy, skupiający przedstawicieli zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego UE oraz Turcji. Jego członkowie pochodzą z różnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego: z izb handlowych, sektora przemysłu i rzemiosła, handlu, organizacji pracodawców, związków zawodowych, spółdzielni, organizacji skupiających rolników, organizacji konsumenckich i pozarządowych, przedstawicieli sektora usług itp.

3.6.2 Posiedzenia Wspólnego Komitetu Konsultacyjnego UE-Turcja⁽¹²⁾ odbywają się na zmianę w Brukseli i w miejscowościach tureckich: na każdym z posiedzeń omawiane są zagadnienia społeczne i gospodarcze. 19. posiedzenie Komitetu odbyło się w Stambule w dn. 7-8 lipca 2005 r.⁽¹³⁾

3.6.3 Do bardziej interesujących tematów rozważanych na posiedzeniach należały:

- stosunki Turcja-UE w dziedzinie energetyki (1996),

⁽⁷⁾ Opinia EKES-u, sprawozdawca: Clive Wilkinson, Dz.U. C 208 z 3.9.2003 r., s. 82.

⁽⁸⁾ Opinia EKES-u, sprawozdawca: Roberto Confalonieri, Dz.U. C 80 z 30.03.2004 r., s.158.

⁽⁹⁾ Opinia EKES-u, sprawozdawca: Rudolf Strasser, Dz.U. C 112 z 30.4.2004 r., s. 68.

⁽¹⁰⁾ Jedna dotyczy wschodniej i centralnej Europy, opinia EKES-u, Dz.U. C 80 z 30.3.2004 r., s. 148 (sprawozdawca: Karin Alleweldt); druga – regionu śródziemnomorskiego, raport informacyjny CESE 520/2005 fin (sprawozdawca: Giacomina Cassina).

⁽¹¹⁾ Sprawozdawca: Giacomina Cassina (REX 204).

⁽¹²⁾ Do chwili obecnej odbyło się 19 posiedzeń.

⁽¹³⁾ Pierwsze posiedzenie odbyło się w Brukseli 16 listopada 1995 r., w obecności p. Özülkera, ambasadora Turcji przy UE.

- współpraca między UE a Turcją w zakresie małych i średnich przedsiębiorstw oraz kształcenia zawodowego (1996),
- produkty rolne w kontekście unii celnej zawartej między WE a Turcją (1997),
- oddziaływanie społeczne unii celnej (1998),
- rola kobiet w rozwoju i procesie decyzyjnym (1999),
- migracje (2000),
- badania naukowe i rozwój (2000),
- liberalizacja usług (2000),
- dialog społeczny i prawa gospodarcze oraz społeczne w Turcji (2001),
- wpływ kryzysu gospodarczego w Turcji (2002),
- zróżnicowanie regionalne w Turcji (2002),
- rozwój rolnictwa w Turcji (2002),
- postępy Turcji na drodze do UE (2003),
- integracja społeczna osób niepełnosprawnych (2004),
- mikroprzedsiębiorstwa i procesy standaryzacji (2004),
- rozwój stosunków między UE a Turcją, włączenie społeczeństwa obywatelskiego w proces negocjacji akcesyjnych (2005).

3.7 Jak można zobaczyć, podczas spotkań z organizacjami tureckiego społeczeństwa obywatelskiego podjęto wiele tematów wchodzących w zakres *acquis communautaire*. Należy podkreślić, że w posiedzeniach (zwłaszcza tych, które odbywały się w Turcji⁽¹⁴⁾) licznie brali udział przedstawiciele najbardziej reprezentatywnych organizacji społeczeństwa tureckiego.

3.8 Zwłaszcza na posiedzeniach odbywających się w Turcji obecni byli, poza członkami Wspólnego Komitetu Konsultacyjnego, liczni przedstawiciele różnych tureckich organizacji, które istotnie przyczyniły się do lepszego wzajemnego zrozumienia.

3.9 Wśród inicjatyw rozwijanych przez WKK należy podkreślić zobowiązanie do utworzenia także w Turcji Rady Ekonomiczno-Społecznej, opartej na modelu tej europejskiej i innych istniejących w wielu krajach europejskich⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁴⁾ W Turcji odbyło się 9 posiedzeń: 3 w Stambule, 1 w Gaziantepie, 2 w Ankarze, po 1 w Trabzonie, Izmirze i Erzurum.

⁽¹⁵⁾ Następujące kraje mają swoje Komitety Ekonomiczno-Społeczne: Austria, Belgia, Hiszpania, Finlandia, Francja, Grecja, Węgry, Włochy, Luksemburg, Malta, Polska, Słowenia, Bułgaria, Rumunia. (źródło: EKES).

3.10 Komisja w swoim komunikacie uznaje czynną rolę, jaką w ostatnich dziesięciu latach odegrał EKES w rozwoju stosunków z Turcją⁽¹⁶⁾. Komisja żywi nadzieję, że Komitet Regionów będzie mógł odegrać podobną rolę w stosunkach z regionami Turcji.

4. Realizacja trzeciego filaru i demokracja oddolna

4.1 Pośród tendencji ostatnich lat kultura **demokracji oddolnej**, obok umocnienia **zasady pomocniczości**, zyskuje na znaczeniu i staje się postawą kulturową, poprzez którą obywatel wyraża pragnienie bycia głównym aktorem w procesie podejmowania decyzji w dziedzinie społecznej.

4.2 Równocześnie z rozwojem demokracji oddolnej pojawiły się dwa istotne zjawiska:

- nowe funkcje parlamentów krajowych,
- umocnienie zasady pomocniczości.

4.3 Parlament często jest postrzegany jako zbyt powolny i źle zorganizowany w podejmowaniu decyzji. Należy zatem podjąć wysiłki w celu określenia jego nowego składu i nowej roli⁽¹⁷⁾.

4.3.1 Kultura pomocniczości upowszechniła się głównie dzięki impulsowi danemu przez Unię Europejską i opiera się na zasadzie, że decyzje podejmowane są na różnych szczeblach. Sztuka polega na określeniu najważniejszego szczebla. Nie jest celowe robić w Brukseli to, co można zrobić lepiej na szczeblu krajowym czy lokalnym, i na odwrót.

4.4 Dzięki nowym technologiom wiedza rozprzestrzenia się z prędkością i na skalę, które były nie do pomyślenia wcześniej. Wielu obywateli, swego czasu odciętych od źródeł informacji, ma dziś lepsze przygotowanie, jest lepiej zorientowanych i czuje, że ich opinie mogą wnieść wkład w proces podejmowania decyzji⁽¹⁸⁾.

4.4.1 Na takie wymagania, będące wyrazem społeczeństwa, którego kultura wzrasta także dzięki doświadczeniom dzielonym z innymi państwami europejskimi, najlepiej może odpowiedzieć demokracja stosowana zgodnie z zasadami sąsiedztwa.

4.4.2 Zaledwie zakończył się proces akcesji nowych członków, a już przyszłe rozszerzenie o Turcję i Chorwację narzuca nam wspólne doświadczanie modeli kulturowych i społecznych tych państw.

4.5 Ich celem jest włączenie różnych wymiarów (gospodarczego, przemysłowego, związkowego, zawodowego...) w ten sam system zorganizowanego konsensusu.

⁽¹⁶⁾ COM(2005)290 z dnia 29 czerwca 2005 r., pkt 2.2.2

⁽¹⁷⁾ Na ten temat wypowiedział się bardzo ciekawie Jacques Delors w swoim wystąpieniu podczas spotkania w siedzibie EKES-u w 1999 r.

⁽¹⁸⁾ Pojęcie demokracji oddolnej rozszerza i konkretyzuje pojęcie uczestnictwa, w tym sensie, że strukturyzuje i organizuje konsensus osiągnięty przez instrumenty i organizacje (takie jak EKES i krajowe RSG), które uczestniczą w rozwiązywaniu problemów i znajdowaniu rozwiązań dla wielkich przemian społecznych i gospodarczych. Symbolicznym przykładem tego fenomenu jest proces liberalizacji rynku usług, energii i gazu w różnych państwach UE, szczególnie w zakresie przedsiębiorstw użyteczności publicznej.

4.5.1 **Integrowanie różnych kultur.** Przedstawiciele różnych kategorii zawodowych często stosują odmienne sposoby podejmowania problemów. Nawet jeśli dzięki ewolucji kulturalnej wiele wymogów wydaje się dziś podobnych, to wciąż jeszcze różne są środki zaspokajania potrzeb i coraz bardziej rozwiniętych aspiracji. Zgodnie z używanymi obecnie modelami, synteza stanowisk dokonuje się na najwyższym szczeblu, za pomocą politycznej mediacji.

4.5.2 Proces ten wszakże rodzi coraz więcej niezadowolonych i niechęci do klasy politycznej i stowarzyszeń zawodowych. Należy zatem podjąć znaczne i zróżnicowane wysiłki, aby na najniższych szczeblach lepiej scalić odmienne wizje problemów. Nie chodzi o ujednocnianie kultur, lecz o wspólne określenie kierunków rozwoju, które mogą uzyskać największą aprobatę.

4.5.3 **W tym samym systemie.** Proces integracji może zostać uruchomiony, i już się uruchamia, na różne sposoby. Trzeba jednak, by był on zorganizowany w sposób systematyczny i metodyczny. Systemy, które odniosły największy sukces na szczeblu organów europejskich i państw członkowskich, organizują społeczeństwo obywatelskie w trzy grupy⁽¹⁹⁾, w których reprezentowani są przedsiębiorcy; pracownicy; przedstawiciele wolnych zawodów, organizacji pozarządowych, komitetów ds. równych szans, grup zajmujących się obroną praw konsumentów i organizacji obywatelskich.

4.6 **Na różnych szczeblach.** Zadaniem tego typu organizacji jest podejmowanie określonych problemów, często bardzo złożonych, na szczeblu regionalnym, krajowym lub europejskim. Dlatego w Traktacie rzymskim z 1957 r., który dał początek Unii, stosownie przewidziano pośród różnych organów utworzenie Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego.

4.6.1 **Określenie najważniejszych szczebli**, na których należy organizować poszukiwanie wspólnych rozwiązań, jest częścią wzrostu kulturalnego i dążenia w kierunku demokracji oddolnej.

4.7 **Metoda czynnego dialogu** ze zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim i w jego obrębie. Stały dialog ze zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim i w jego obrębie pojawia się i rozwija w dojrzałej demokracji, gdzie wiedza i informacja docierają do wszystkich obywateli i pozwalają podejmować problemy, także te bardziej złożone, w sposób wolny od uwarunkowań ideologicznych i ograniczeń, jakie niesie z sobą ignorancja.

⁽¹⁹⁾ Podział ten przyjęto z nieznacznymi zmianami w radach ekonomiczno-społecznych powoływanych w krajach europejskich; jest ich piętnaście.

4.7.1 **Ciągłość dialogu.** Istotnym elementem jest ciągłość dialogu, która pozwala przewyżnić ograniczenia związane z okazjonalnym charakterem działań. Zwłaszcza w odniesieniu do najbardziej złożonych problemów nieprzerwane, zorganizowane metodologicznie podejście może przynieść niespodziewane rezultaty.

4.8 **Interakcja** ⁽²⁰⁾ jako metoda dochodzenia do szybkich i powszechnie akceptowalnych rozwiązań. Interakcja jest zwykłą konsekwencją wspólnej pracy prowadzonej bez przerwy i w sposób metodyczny. Dzięki zgodnemu postępowaniu rezultaty nabiorą wartości i będą trwałe w czasie. W fazie przygotowywania opinii wiele początkowo rozbieżnych stanowisk zbliży się do siebie i uzyska szerszą aprobatę.

4.9 Procesy te mają normalnie zastosowanie w parlamentach, lecz zasadniczo nie dotyczą organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Upowszechnienie tych modeli na szczeblach regionalnych w sposób zorganizowany, kontrolowany i metodyczny oznacza wejście w demokrację bardziej dojrzałą, prowadzącą do demokracji oddolnej.

5. Negocjacje akcesyjne a społeczeństwo obywatelskie

5.1 Ogólnie wiadomo, że kryteria kopenhaskie, ustalając zasady postępowania w procesach akcesyjnych, narzuciły nowym Państwom Członkowskim obowiązek włączenia całości dorobku prawnego Wspólnoty do swojej polityki i działania. Również dlatego EKES z zadowoleniem przyjmuje i w pełni podziela treść komunikatu Komisji z dnia 29 czerwca w sprawie dialogu między społeczeństwem obywatelskim UE a społeczeństwem obywatelskim Turcji.

5.2 Zdaniem Komitetu konieczne jest odsunięcie na bok stereotypów i przedstawienie UE i Turcji takimi, jakimi są teraz, przy jednoczesnym określeniu najważniejszych dróg prowadzących do lepszego wzajemnego zrozumienia i skutecznego wprowadzania w życie demokracji oddolnej.

5.3 Komitet z zadowoleniem przyjmuje fakt, że nowy projekt aktu prawnego dotyczącego reformy tureckiej Rady Ekonomiczno-Społecznej został przygotowany wspólnie z grupą przedstawicieli zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, wśród których znaleźli się różni członkowie Wspólnego Komitetu Konsultacyjnego.

5.3.1 Projekt ten przyznaje z jednej strony bardziej centralną rolę przedstawicielom organizacji społeczeństwa obywatelskiego w Radzie i zwiększa ich reprezentatywność, z drugiej zaś zmniejsza udział rządu.

5.4 EKES postuluje, by projekt taki został przyjęty i wszedł w życie jak najprędzej oraz podkreśla z całą mocą zasadę, zgodnie z którą nowa turecka Rada Ekonomiczno-Społeczna jest w stanie działać **w pełni niezależnie**, dysponując niezbędnymi zasobami finansowymi i ludzkimi.

⁽²⁰⁾ Interakcja dotyczy wzajemnych i izomorficznych pól umysłu: wzajemnych w sensie, że jedno implikuje drugie; izomorficznych w sensie, że dążą do znajdowania analogii i wspólnych punktów rozumowania (z: Alberoni i in.).

5.5 Jest bardzo ważne, by stosunki między UE a Turcją charakteryzowały się przejrzystością, zaangażowaniem i odpowiedzialnością.

5.6 Mając na uwadze charakterystykę stosunków między UE a Turcją oraz doświadczeń krajów uczestniczących w ostatnim rozszerzeniu, Komitet dzięki pracy członków WKK zaproponował różne środki działania zmierzające do włączenia organizacji społeczeństwa obywatelskiego w negocjacje akcesyjne.

5.6.1 Konieczne jest rozwinięcie kompetencji, żeby umożliwić organizacjom społeczeństwa obywatelskiego udział w konsultacjach dotyczących akcesji. Aby mogły zrealizować ten cel, potrzeba im będzie jednak pomocy i środków finansowych.

5.6.2 Tego rodzaju wsparcie powinno pochodzić zasadniczo z rządu tureckiego uzupełnianego przez instytucje unijne i organizacje społeczeństwa obywatelskiego obecnych Państw Członkowskich.

5.7 Zacieśnienie kontaktów z organizacjami europejskimi i uczestnictwo w ponadnarodowych programach europejskich stanowiłoby użyteczne sposoby rozwoju kompetencji organizacji tureckich.

5.7.1 Również członkowie WKK mogą wnieść przydatny wkład w tej dziedzinie; zachęca się ich własne organizacje do inicjowania programów dialogu ze społeczeństwem obywatelskim. Projekty takie powinny zmierzać do zwiększenia wzajemnego zrozumienia i zapewnienia współpracy, w szczególności poprzez wymianę najlepszych praktyk.

5.8 Przedstawiciele organizacji tureckich mogłyby stale uczestniczyć w pracach grup analitycznych, które są prowadzone na szczeblu unijnym i mają na celu realizację polityk europejskich, jak to ma miejsce np. w wypadku procesu luksemburskiego.

5.9 Zgodnie z uwagami przedstawionymi przez WKK, procedury wizowe w Państwach Członkowskich stanowią przeszkodę dla rozwoju stosunków w społeczeństwie obywatelskim. EKES zachęca wszakże rządy do uproszczenia tych procedur celem:

- umacniania dialogu między przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego,
- zacieśnienia współpracy między związkami zawodowymi,
- umożliwiania kontaktów między przedsiębiorcami a biznesmenami,
- ułatwiania stosunków handlowych i gospodarczych,
- utworzenia platformy organizacji pozarządowych.

5.10 Należy przyspieszyć utworzenie tureckiej Rady Ekonomiczno-Społecznej, charakteryzującej się wspomnianą powyżej autonomią, ponieważ będzie to stanowiło właściwy instrument prowadzenia stałego dialogu między rządem a zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim, angażującego wszystkich partnerów społecznych.

5.10.1 Organ ten, który pozwoli lepiej realizować **demokrację oddolną**, powinien odpowiadać uzasadnionym aspiracjom całego zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego i odzwierciedlać jego potrzeby i możliwości podczas włączania się Turcji w życie Unii.

5.10.2 Aby oprzeć ją na szerszych podstawach, byłoby stosowne, aby turecka Rada Ekonomiczno-Społeczna miała strukturę regionalną i uczestniczyła w konsultacjach w sprawie wszystkich rozdziałów dotyczących *acquis communautaire*. Konsultacje w sprawie rozdziałów negocjacji powinny mieć charakter stały i odbywać się w odpowiednim czasie.

5.11 Żeby negocjacje dały spodziewany efekt, niezbędne jest promowanie zarówno w Turcji, jak i w UE, świadomości i zrozumienia odpowiednich modeli i tradycji kulturowych. W szczególności należy zadbać o to, by społeczne postrzeganie UE przez Turcję, i odwrotnie, odpowiadało rzeczywistości.

5.11.1 Najlepszą drogą do osiągnięcia tego rezultatu jest stworzenie szansy organizacjom społeczeństwa obywatelskiego zarówno w UE, jak i w Turcji, na przeprowadzenie stosownych kampanii informacyjnych.

5.12 EKES, również poprzez stałe i szeroko zakrojone działania WKK, zawsze angażował się:

- we wspieranie uczestnictwa społeczeństwa obywatelskiego w negocjacjach dotyczących każdego z omawianych rozdziałów;
- w uważne analizowanie społeczno-gospodarczych następstw przyjęcia *acquis* przez Turcję;
- do aktywizowania i umacniania dialogu i współpracy między przedstawicielami zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w Państwach Członkowskich i w Turcji.

5.12.1 W ten sposób EKES i WKK mogą skorzystać z doświadczeń członków pochodzących z nowych Państw Członkowskich, a przeto z ich sposobów rozwiązywania problemów napotkanych podczas negocjacji.

5.12.2 Celem jest uwydatnienie i maksymalne wykorzystanie walorów wszystkich lokalnych i regionalnych organizacji poprzez proces **demokracji oddolnej**, którego sama klasa polityczna nie byłaby nigdy w stanie zrealizować.

5.13 W szczególnym przypadku Turcji, zważywszy na rozpiętość regionu i złożoność problemów, spotkania i wymiana doświadczeń były intensywniejsze i częstsze. To wszystko jednak jeszcze nie wystarcza.

5.14 Konieczne są większe fundusze, trzeba pogłębić zaangażowanie, częściej organizować spotkania i wymianę doświadczeń i wreszcie, jasniej określić kategorie społeczne i zawodowe, które miałyby zostać włączone w omawiany proces.

6. Wnioski

6.1 EKES uważa, że należałoby utworzyć, w porozumieniu z turecką Radą Ekonomiczno-Społeczną i przy jej faktycznym wkładzie, stałą strukturę złożoną z przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, której zadaniem byłoby monitorowanie negocjacji akcesyjnych⁽²¹⁾, aby zaowocowały one faktycznym i całościowym wprowadzeniem dorobku prawnego Wspólnoty.

6.1.1 Zważywszy na rozpiętość terytorium i wielość kultur, stosowne jest, aby struktura ta miała możliwość działania, poza szczeblem krajowym, także na szczeblu regionalnym.

6.2 Jest bardzo istotne, aby wymiana między kulturami i korzyści *acquis* nie pozostały monopolem Stambułu, Ankary i głównych miast Turcji, lecz aby objęte nimi zostały także prowincje i obszary wiejskie.

6.3 Aspiracje, obawy, oczekiwania narodów znajdują oddźwięk i konkretyzują się w organach społeczeństwa obywatelskiego. Organom tym należy przyznać fundamentalną rolę w programowaniu i realizacji kampanii informacyjnej związanej z przystąpieniem Turcji do UE.

6.3.1 Zdaniem EKES-u, jest również bardzo ważne, aby utworzona została wspólna platforma komunikacyjna⁽²²⁾ lub forum, na którym stowarzyszenia i organizacje pozarządowe miały możliwość wykrycia głównych problemów, konkretnych i w terenie oraz znalezienia wspólnie akceptowalnych rozwiązań.

6.4 Procesowi przedakcesyjnemu towarzyszą zawsze programy wsparcia i pomoc finansowa. Często jedynie wąskie grono osób (tzn. określone specjaliści) zna procedury, terminy i możliwości finansowe. Konieczne jest przygotowanie klarownych materiałów informacyjnych, tak aby zostały one rozpowszechnione wśród wszystkich organizacji i stały się przedmiotem projektów i propozycji.

6.4.1 Również procedury uzyskiwania funduszy należy w miarę możliwości uprościć i stosownie objaśnić organom przedstawicielskim społeczeństwa.

⁽²¹⁾ Chodzi o utworzenie partnerstwa horyzontalnego i wertykalnego z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego (horyzontalne) i instytucjami (wertykalne), zgodnie z praktyką stosowaną w regionach NUTS II i celem 1. Konsultacja i informowanie wymienionych powyżej partnerów pozwoliła znacznie poprawić rozwiązania problemów rejonów opóźnionych w rozwoju. Zob. dokumenty DG Regio w sprawie regionalnych OP i SPD.

⁽²²⁾ Chodzi o strukturę dialogu.

6.5 Delegacja Komisji w Turcji, także dzięki wsparciu i doświadczeniu WKK, EKES-u i KR-u, ma możliwość wniesienia znaczącego wkładu w zainicjowanie rzeczowego i zorganizowanego dialogu między różnymi przedstawicielami sektorów społeczeństwa obywatelskiego, w tym uczestników dialogu społecznego, w Turcji oraz między Turcją a UE ⁽²³⁾. Bardzo ważne jest umożliwienie partnerom społecznym z Turcji i UE, dzięki środkom zaangażowanym w umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, opracowanie wspólnych projektów szkoleniowych w licznych dziedzinach wymienionych w 31 rozdziałach *acquis communautaire*.

6.6 Zdaniem EKES-u ważne jest, aby jak najprędzej wzmocnić budowanie potencjału (*capacity building*) organizacji tureckich, stwarzając im możliwość powiększania wiedzy na temat ich odpowiedników w Europie, zwłaszcza zaś na temat ich funkcji i roli przedstawicielskiej w demokracji oddolnej.

6.6.1 Zarazem w związku z procesem przyjmowania przez Turcję *acquis communautaire*, nabiera znaczenia konieczność opracowania ustawodawstwa dotyczącego stowarzyszeń, które byłoby zgodne z tym, które już istnieje na szczelbu europejskim.

6.7 Rząd turecki, zgodnie z przepisami zawartymi w dorobku prawnym Wspólnoty, powinien udoskonalić ustawodawstwo w kwestii organizacji i usunąć przeszkody, które ograniczają rozwój organizacji pozarządowych.

6.8 Jeśli chodzi o kwestie płci, Komitet zachęca Komisję do zadbania o to, by kobiety były w wystarczającym stopniu zaangażowane we wszystkie działania współpracy i miały odpowiednią reprezentację w organach dialogu i w programowanych działaniach.

6.9 EKES uważa, że należy wspierać różne tureckie organizacje, tak aby w niedługim czasie mogły zostać członkami instytucji europejskich i międzynarodowych działających w odpowiednich sektorach.

6.10 Należy na wszelkie sposoby zachęcać Turcję do udziału w programach dotyczących edukacji i kształcenia; w tym celu można by także tworzyć *ad hoc* nowe programy, które towarzyszyłyby istniejącym.

6.10.1 Doświadczenia stażów uniwersyteckich odbywanych w ramach programu Erasmus, odpowiednio rozwiniętego, mogłyby stanowić doskonałą okazję do tego, by wielu studentom różnych narodowości umożliwić spotkanie się i wzajemne docenienie.

6.11 Komitet jest przekonany, że można by ograniczyć lub wyeliminować liczne formalności, których wymagają tureckie ministerstwa, kiedy tureccy przedsiębiorcy i podmioty gospodarcze zamierzają rozpocząć działalność w krajach europejskich.

6.12 Należy podtrzymywać więzi między przedstawicielami podobnych organizacji, między Turcją a UE, oraz zachęcać do ich zadzierzganiania, ponieważ ułatwiają one i przyspieszają wymianę doświadczeń i homogenizację kultur.

6.13 W istocie wszystkie wysiłki należałoby skoncentrować na umożliwianiu jak największej liczbie Europejczyków poznania Turcji, a społeczeństwu tureckiemu — poznania Europy.

Bruksela, 27 października 2005 r.

Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Anne-Marie SIGMUND

⁽²³⁾ Ogólny dialog już istnieje. Organizacje związkowe, stowarzyszenia pracodawców i przedstawiciele mikroprzedsiębiorczości nawiązują już liczne kontakty w kwestiach reprezentacji związkowej, zatrudnienia, kredytów, szkoleń zawodowych i komercjalizacji produktów na rynkach międzynarodowych. Spotkania miały miejsce w Brukseli (UNICE, UĖAPME, RSG, ...) lub w Turcji, jednak stosunki te zyskałyby na lepszej organizacji. W kwestii tekstyliów, podjęto temat strefy paneuropejsko-śroziemnomorskiej, z mediacją DG Enterprises, która to strefa stanowiłaby alternatywę dla Chin w produkcji towarów wysokiej jakości.